

Robert Zenzerović
**RAČUNOVODSTVENI
INFORMACIJSKI
SUSTAVI**

Robert Zenzerović

RAČUNOVODSTVENI
INFORMACIJSKI SUSTAVI

Izdavač:

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za ekonomiju i turizam
«Dr. Mijo Mirković»

Za izdavača:

Prof. dr. sc. Marčelo Dujanić

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Lorena Mošnja Škare
Prof. dr. sc. Mario Spremić

Idejno i grafičko rješenje korica:

Velimir Miljković, Organizacija, Pula

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak:

Dužević & Kršovnik d.o.o., Rijeka

Tisak:

Grafocentar trgovina d.o.o., Sesvete

Copyright©:

Robert Zenzerović

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Sveučilišna knjižnica u Puli

UDK 657:004

ZENZEROVIĆ, Robert

Računovodstveni informacijski sustavi /
Robert Zenzerović. – Pula : Sveučilište Jurja
Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam
«Dr. Mijo Mirković», 2007.
Bibliografija.

ISBN 978-953-7498-00-9

Robert Zenzerović

RAČUNOVODSTVENI INFORMACIJSKI SUSTAVI

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za ekonomiju i turizam
«Dr. Mijo Mirković»

Pula, 2007.

Upozoravam te da onaj koji dobro i uredno vodi knjigovodstvo nauči i dobro ugovarati, trgovati i zarađivati.

Stoga opominjem svakog trgovca da se pobavi time da zna dobro i uredno voditi svoje knjige, a tko to ne zna, neka se dađe poučiti ili neka drži sposobna i vješta mladića knjigovođu. Inače će u njegovim trgovačkim poslovima nastati pravi kaos i babilonska pometnja, a od toga se čuvaj ako ti je draga čast i tvoje imanje.

Benedikt Kotruljević: *O trgovini i savršenu trgovcu*

Sadržaj

Predgovor	13
Poglavlje 1. Osnove teorije računovodstvenih informacijskih sustava	17
1.1. Teorijske osnove informacijskih sustava	18
1.1.1. Općenito o informacijskim sustavima	18
1.1.2. Nužnost upravljanja informacijskim sustavima	23
1.1.3. Izazovi uvođenja i upravljanja informacijskim sustavima – ključni problemi	24
1.2. Računovodstveni informacijski sustavi	28
1.2.1. Informacijski sustavi u poduzeću	29
1.2.2. Obilježja računovodstvenih informacijskih sustava	33
Poglavlje 2. Organizacija poduzeća i poslovnih funkcija (procesa)	45
2.1. Osnove organizacije poduzeća	46
2.1.1. Pravni oblici poduzeća	47
2.1.2. Čimbenici oblikovanja organizacije	50
2.1.3. Dizajniranje organizacijske strukture	53
2.2. Organizacija poslovnih funkcija	66
2.2.1. Uvod u organizaciju poslovnih funkcija	66
2.2.2. Organizacija funkcije nabave	67
2.2.3. Organizacija funkcije proizvodnje	69
2.2.4. Organizacija funkcije prodaje	71
2.2.5. Organizacija funkcije upravljanja ljudskim resursima	73

Poglavlje 3. Računovodstveni proces	81
3.1. Faze računovodstvenog procesa	82
3.2. Knjigovodstvene isprave kao nositelji podataka o nastalim poslovnim događajima	85
3.2.1. Pojam i važnost knjigovodstvenih isprava	85
3.2.2. Vrste knjigovodstvenih isprava	88
3.2.3. Kontrola knjigovodstvenih isprava	95
3.2.4. Uređivanje knjigovodstvenih isprava i uz njih vezanih poslova	97
3.3. Pravila evidentiranja na kontima	98
3.3.1. Općenito o kontima (knjigovodstvenim računima)	99
3.3.2. Otvaranje konta	100
3.3.3. Evidencija poslovnih događaja	100
3.3.4. Zaključak konta	101
3.3.5. Kontni plan	102
3.4. Poslovne knjige	103
3.4.1. Osnovne poslovne knjige	104
3.4.2. Pomoćne poslovne knjige	105
3.5. Temelji oblikovanja računovodstvenog informacijskog sustava	111
3.5.1. Dijagrami toka podataka	111
3.5.2. Dijagrami toka isprava	113
3.5.3. Dijagrami toka informacijskog sustava	116
3.5.4. Dijagrami toka programa	116
 Poglavlje 4. Uvod u podsustave računovodstvenog informacijskog sustava	 123
4.1. Računovodstveni informacijski sustav i njegovi osnovni podsustavi	124
4.2. Integralni računovodstveni informacijski sustav – temelj učinkovitog i djelotvornog odvijanja poslovnih aktivnosti	125

Poglavlje 5. Računovodstveni informacijski podsustav (ciklus) nabave	129
5.1. Glavne faze ciklusa nabave	132
5.1.1. Narudžba dobara i usluga	132
5.1.2. Zaprimanje dobara i njihovo skladištenje	135
5.1.3. Primanje računa i ažuriranje analitičke evidencije dobavljača	136
5.1.4. Plaćanje	138
5.2. Dokumenti, evidencije i izvještaji ciklusa nabave	139
5.3. Kontrolni postupci u ciklusu nabave	148
5.4. Ciklus informiranja o dugotrajnoj materijalnoj i nematerijalnoj imovini	153
5.4.1. Osnovne radnje kod nabave i evidencije dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine	154
5.4.2. Dokumenti, evidencije i izvještaji ciklusa informiranja o dugotrajnoj materijalnoj i nematerijalnoj imovini	156
5.4.3. Kontrolni postupci pri informiranju o dugotrajnoj materijalnoj i nematerijalnoj imovini	158
 Poglavlje 6. Računovodstveni informacijski podsustav (ciklus) proizvodnje	 169
6.1. Glavne faze ciklusa proizvodnje	172
6.1.1. Planiranje proizvodnje	173
6.1.2. Proizvodne operacije	175
6.1.3. Evidentiranje i analiza troškova (računovodstvo troškova)	176
6.1.3.1. <i>Temeljni pojmovi u računovodstvu troškova</i>	177
6.1.3.2. <i>Raspored troškova i obračun troškova u proizvodnji</i>	179
6.2. Dokumenti, evidencije i izvještaji ciklusa proizvodnje	187
6.3. Kontrolni postupci u ciklusu proizvodnje	194

Poglavlje 7. Računovodstveni informacijski podsustav (ciklus) prodaje	209
7.1. Glavne faze ciklusa prodaje	211
7.1.1. Unos informacija iz narudžbi	212
7.1.2. Odobrovanje odgode plaćanja	215
7.1.3. Otprema dobara	215
7.1.4. Fakturiranje i ažuriranje analitičke evidencije kupaca	217
7.1.5. Naplata	219
7.2. Dokumenti, evidencije i izvještaji ciklusa prodaje	220
7.3. Kontrolni postupci u ciklusu prodaje	225
 Poglavlje 8. Računovodstveni informacijski podsustav (ciklus) nagrađivanja ljudskih resursa	 235
8.1. Glavne faze ciklusa nagrađivanja ljudskih resursa	238
8.1.1. Formiranje i ažuriranje stalne baze podataka o zaposlenicima	240
8.1.2. Ažuriranje stalne baze podataka o doprinosima, porezima, prirezima i ostalim davanjima iz i na plaće zaposlenika	241
8.1.3. Prikupljanje podataka o radu zaposlenika	242
8.1.4. Obračun plaća i naknada plaća te ažuriranje analitičke evidencije plaća	243
8.1.5. Isplata plaća	244
8.2. Dokumenti, evidencije i izvještaji ciklusa nagrađivanja ljudskih resursa	245
8.3. Kontrolni postupci u ciklusu nagrađivanja ljudskih resursa	249

Poglavlje 9. Računovodstveni informacijski podstav (ciklus) izvještavanja	261
9.1. Glavne faze ciklusa izvještavanja	263
9.1.1. Ažuriranje glavne knjige kao zbirne evidencije	264
9.1.2. Zaključivanje glavne knjige	266
9.1.3. Sastavljanje financijskih izvještaja	270
9.1.4. Izrada managerskih izvješća	270
9.2. Financijski izvještaji kao proizvod ciklusa izvještavanja	275
9.3. Kontrolni postupci u ciklusu izvještavanja	279
Poglavlje 10. Kontrola i revizija računovodstvenih informacijskih sustava	305
10.1. Sustav internih kontrola	306
10.1.1. Zašto je uspostava sustava internih kontrola neophodna?	307
10.1.2. Osnovna obilježja sustava internih kontrola	314
10.1.3. Komponente sustava internih kontrola	316
10.1.4. Kontrolne aktivnosti (postupci) kao središnji element sustava internih kontrola	321
10.2. Posebnosti internih kontrola kod računalnog računovodstvenog informacijskog sustava	327
10.3. Revizija računovodstvenog informacijskog sustava	330
10.3.1. Pojam i vrste revizije	331
10.3.2. Posebnosti revizije računovodstvenog informacijskog sustava	333
10.3.2.1. <i>Planiranje revizije</i>	334
10.3.2.2. <i>Provođenje testova internih kontrola</i>	335
10.3.2.3. <i>Provođenje dokaznih testova</i>	336
10.3.2.4. <i>Dovršenje revizije i sastavljanje revizorskog izvješća</i>	336
Popis slika, priloga i tablica	341
Popis literature	349

Predgovor

Prepoznavanje obilježja okruženja u kojemu poduzeće posluje, ali i njegovih internih značajki osnova su pozicioniranja poduzeća u dinamičnom poslovnom okruženju. Uz to što utvrđuje prednosti i slabosti poduzeća te prepoznaje prilike i prijetnje u okruženju, management mora kontinuirano vršiti odabir između različitih alternativa koje mu stoje na raspolaganju nastojeći pritom zadovoljiti često međusobno suprotstavljene interese osoba povezanih s poslovanjem poduzeća. Odlučivanje, kao proces odabira između različitih alternativa, ključni je element procesa upravljanja, a temelji se na raspoloživosti i kvaliteti informacija. Nastojeći donijeti kvalitetne poslovne odluke management zapravo pokušava minimizirati rizik i neizvjesnost koji su povezani s odabirom jedne alternative. Posebnu ulogu u tom smislu ima računovodstveni informacijski sustav kao dio šireg upravljačkog (management) informacijskog sustava. Prikupljajući i obrađujući podatke računovodstveni informacijski sustav proizvodi konačne financijske informacije koje u obliku različitih financijskih izvještaja i managerskih izvješća dostavlja različitim razinama upravljanja. Isko je važnost nefinancijskih informacija neupitna, financijskim informacijama cjelovito su obuhvaćeni različiti, inače neusporedivi, aspekti poslovanja. Distribucijom financijskih informacija na odgovarajućim nositeljima, management se obavještava o financijskoj učinkovitosti i stanju poduzeća što mu daje osnovu za poduzimanje odgovarajućih akcija.

U središtu pozornosti ovog priručnika nalazi se računovodstveni informacijski sustav kao središnji dio upravljačkog informacijskog sustava poduzeća. Odgovarajuća pozornost posvećena je teorijskim aspektima informacijskih sustava potkrijepljenih praktičnim primjerima, ali i organizaciji poduzeća, budući se oblikovanje računovodstvenih informacijskih sustava značajno nadovezuje, ali i mijenja postojeću organizaciju poduzeća i poslovnih funkcija. Poseban

naglasak stavljen je na tijek podataka od trenutka njihovog nastanka do momenta kada su isti prerađeni i u obliku različitih izvještaja distribuirani korisnicima. U tom smislu posebno je istaknuta metodologija prikupljanja podataka na njihovim nositeljima kao i kretanje istih kroz računovodstveni informacijski sustav. Naposljetku, obrađene su različite evidencije i izvještaji kao nositelji podataka i informacija o pojedinom segmentu poslovanja.

Struktura priručnika slijedi upravo navedene polazne osnove. Tako su prva poglavljem obuhvaćene teorijske osnove računovodstvenih informacijskih sustava, odnosno opisana su obilježja i sastavni elementi informacijskih sustava s posebnim osvrtom na računovodstveni i upravljački informacijski sustav te je odgovarajući naglasak stavljen na njihove razlike.

U drugom poglavlju objašnjeni su teorijski aspekti organizacije poduzeća i poslovnih funkcija u okviru čega su izneseni pravni oblici poduzeća, čimbenici oblikovanja organizacije te oblikovanje organizacijske strukture, a sve u cilju utvrđivanja informacijskih potreba po pojedinim organizacijskim jedinicama te čimbenika koji na njih utječu. Isto tako prezentirani su oblici organizacije najznačajnijih poslovnih funkcija.

Treće poglavlje obrađuje osnovne elemente računovodstvenog procesa u okviru čega su opisane knjigovodstvene isprave i poslovne knjige, pravila evidentiranja na kontima, faze računovodstvenog procesa i temeljni instrumenti strukturiranja računovodstvenog informacijskog sustava.

U četvrtom poglavlju računovodstveni informacijski sustav poduzeća podijeljen je na pet podsustava koji se detaljno obrađuju kroz slijedećih pet poglavlja. Računovodstveni informacijski podsustavi, odnosno ciklusi obuhvaćaju izrodne transakcije. Tako je računovodstveni informacijski sustav poduzeća podijeljen na računovodstveni informacijski podsustav nabave, proizvodnje, prodaje, nagrađivanja ljudskih resursa i izvještavanja. Svaki od navedenih podsustava razrađen je na način da se na početku iznose njegova osnovna obilježja, nakon čega se obrađuju radnje koje isti obuhvaća te računovodstveno praćenje navedenih radnji. U tom smislu za cjelovitiji prikaz koriste se dijagrami tijeka podataka. Slijedi prikaz i opis dokumenata, evidencija i izvještaja u pojedinom podsustavu, odnosno ciklusu te, naposljetku, odgovarajući kontrolni postupci.

Kontrolni postupci, te sustav internih kontrola u cijelosti, detaljnije su razrađeni u desetom, ujedno i posljednjem poglavlju u okviru kojega je odgovarajuća pozornost dana i reviziji informacijskih sustava.

U prilogima na kraju poglavlja dani su primjeri iz prakse te je opisan cjeloviti sveobuhvatan slučaj izmišljenog poduzeća "Study@" d.o.o.

Priručnik je nastao kao reakcija na zahtjeve studenata da se problematika računovodstvenih informacijskih sustava, bez značajnijeg ponavljanja gradiva iz klasičnih udžbenika iz računovodstva, obradi na hrvatskom jeziku te je stoga ponajprije namijenjen upravo njima. Želju za upoznavanjem računovodstvenog procesa predstavljenog ovim priručnikom moći će zadovoljiti i najširi krug onih koji se bave teorijskim i praktičnim problemima iz područja računovodstva, ali i revizije.

Pula, ožujak 2007.

Robert Zenzerović